

سوال

من برنامه‌نویس هستم. یکی از مشتریان از من خواست برنامه‌ای را برایش درست کنم که اخبار شرط‌بندی‌های ورزشی را از سایتی به گروه‌های پیام‌رسان در تلگرام منتقل می‌کند. از او درباره ماهیت این شرط‌بندی‌ها پرسیدم و او گفت که با قمار و میسر متفاوت است؛ زیرا در این نوع، از دست دادن پول وجود ندارد. برنامه جدیدترین این شرط‌بندی‌ها را منتقل می‌کند. من این مسائل را خوب درک نمی‌کنم. و در میان ورزش‌ها، تیراندازی را هم دیدم، با علم به اینکه کنترل نوع بازی‌ها در دست مشتری است. حکم این کار چیست؟ آیا حرام محسوب می‌شود؛ چون شرط‌بندی در بیشتر ورزش‌ها جایز نیست؟

خلاصه‌ی پاسخ

پرداخت عوض یا جوایز در این‌گونه شرط‌بندی‌ها جایز نیست، چه از سوی یکی از مسابقه‌دهندگان باشد و چه از سوی طرف دیگر. همچنین شرط‌بندی بر روی درستی پیش‌بینی، حتی اگر بدون پول باشد جایز نیست؛ زیرا پیش‌گویی غیب محسوب می‌شود. بنابراین، برنامه‌نویسی هر چیزی که به این شرط‌بندی‌ها مربوط باشد، جایز نیست.

پاسخ مفصل

الحمد لله.

منظور از شرط‌بندی‌های ورزشی، پیش‌بینی‌های گروهی از مردم درباره برنده یک بازی یا مسابقه خاص است. این شرط‌بندی‌ها حرام است، چه بر سر پول و جایزه باشد و چه رایگان؛ به دلایل زیر:

۱- این کار تیر در تاریکی انداختن بر اساس گمان دروغ است؛ فرد از کجا می‌داند که نتیجه دقیقاً همان‌گونه خواهد بود که او پیش‌بینی کرده است؟

۲- اگر این کار بر سر پول یا جایزه‌ای باشد که از شخص بازنده گرفته می‌شود، قمار حرام است؛ و اگر از سوی طرف سوم پرداخت شود، پرداخت عوض در چیزی است که گرفتن آن حلال نیست.

گرفتن عوض یا جایزه تنها در اسب‌دوانی، شترسواری و تیراندازی حلال است، و همچنین مواردی که به این‌ها ملحق می‌شود مانند مسابقات قرآن، حدیث و فقه که به برپایی و نشر دین کمک می‌کند؛ به دلیل روایتی از ابوهریره رضی الله عنه که پیامبر ﷺ فرمودند: «هیچ مسابقه‌ای [که در آن جایزه تعیین شود] جایز نیست، مگر در تیراندازی، شترسواری یا

اسب‌دوانی». (به روایت ابوداود: ۲۵۷۴، ترمذی: ۱۷۰۰ و ابن ماجه: ۲۸۷۸؛ آلبانی آن را صحیح دانسته است).

«سَبَق» (با فتح سین و باء) همان چیزی است که به فرد پیشی گرفته بابت پیروزی‌اش به عنوان جایزه داده می‌شود. ابن اثیر در «النهاية» می‌گوید: «آنچه از مال که به عنوان گرو در مسابقه قرار داده می‌شود».

سندی رحمه الله می‌گوید:

«خطابی گفته است: یعنی گرفتن مال در مسابقه حلال نیست مگر در این دو مورد (شتر و اسب) و آنچه در معنای آن‌ها از ابزارهای جنگی است؛ زیرا تعیین جایزه برای آن‌ها، مایه ترغیب و تشویق به جهاد است». (حاشیه السندی علی سنن ابن ماجه: ۲/۲۰۶).

ابن قیم رحمه الله در کتاب «الفروسیة» (۳۱۸) می‌گوید:

«مسئله یازدهم: آیا مسابقه بر سر حفظ قرآن، حدیث، فقه و دیگر علوم نافع و پاسخ درست به مسائل، با تعیین جایزه جایز است؟ یاران مالک، احمد و شافعی آن را منع کرده‌اند، اما یاران ابوحنیفه و شیخ ما (ابن تیمیه) آن را جایز دانسته‌اند... و این به جایز بودن اولی‌تر از تیراندازی و کشتی و شنا است؛ پس هر کس مسابقه در این موارد را با جایزه جایز بداند، مسابقه در علم برای جایز بودن اولی‌تر است... و این قول راجح است».

در «الموسوعة الفقهية» (۲۳/۱۷۱) آمده است:

«رهان (شرط‌بندی) معانی مختلفی دارد، از جمله: مخاطره (ریسک). در لسان العرب آمده است: رهان و مراهنه یعنی مخاطره».

صورت این معنا از شرط‌بندی چنین است که دو نفر یا دو گروه بر سر چیزی که هم احتمال وقوع دارد و هم احتمال عدم وقوع، شرط ببندند؛ مثلاً بگویند: اگر فردا باران نیاید، من این مقدار مال به تو می‌دهم و اگر بارید تو باید همان مقدار به من بدهی.

شرط‌بندی به این معنا به اتفاق فقها حرام است؛ زیرا هر یک از آن‌ها میان سود کردن یا ضرر کردن قرار می‌گیرد و این همان صورت قمار حرام است».

در «فتاوی اللجنة الدائمة» (۱۵/۲۳۹) آمده است: «سؤال: حکم شرط‌بندی که به آن «حق» می‌گویند چیست؟ و حکم آن اگر از یک طرف باشد چیست؟ مثلاً بگوید اگر این موضوع انجام شد حق دارید که شما را همان کنم چیست؟

پاسخ: شرط‌بندی مالی جایز نیست مگر در آنچه شارع استثنا کرده است (اسب، شتر، تیراندازی)؛ و در دیگر انواع

شرطبندی، گرفتن مال جایز نیست زیرا خوردن مال به باطل و از مصادیق میسر است که الله و رسولش حرام کرده‌اند. اما اینکه شخصی بگوید اگر این کار برایم انجام شد فلان چیز بر عهده من برای شما باشد، از باب وعده است و وفای به آن در صورت توان، مشروع است».

توفیق از جانب الله است، و درود و سلام خداوند بر پیامبر ما محمد و بر آل و اصحاب او باد.

انجمن دائمی پژوهش‌های علمی و افتا

بکر بن عبدالله ابوزید... صالح بن فوزان الفوزان... عبدالعزیز بن عبدالله آل‌شیخ... عبدالعزیز بن عبدالله بن باز».

از شیخ ابن باز رحمه الله سؤال شد: برخی مردم شرط می‌بندند و می‌گویند اگر چنین شد فلان مقدار به تو می‌دهم و برعکس؛ حکم این چیست؟ ایشان پاسخ دادند: «این حلال نیست بلکه حرام است؛ این شرطبندی از باب قمار و میسر است که الله سبحانه و تعالی درباره آن فرموده است: **يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ** [مائده: ۹۰] (ای کسانی که ایمان آورده‌اید، بی‌تردید، شراب و قمار و نشانه‌های معبودان باطل و تیرهای قرعه‌کشی [برای فالگیری]، پلید [و] از کار[های] شیطان هستند؛ پس از آنها دوری کنید؛ باشد که رستگار شوید). میسر همان قمار است... مانند: «اگر چنین شد چنان باشد» و «اگر چنان شد چنین» و «اگر فلانی آمد فلان چیز برای تو باشد و اگر نیامد فلان چیز بر عهده تو باشد» یا «اگر آنچه همراه داری سنگ باشد یا طلا»؛ بسته به موردی که بر سر آن اختلاف دارند. مقصود این است که این‌گونه شرطبندی‌ها از جمله میسر و قمار به شمار می‌روند. پیامبر ﷺ می‌فرماید: «سَبَقَ رَوَا نِيسَت مَگر در تیراندازی، یا شتردوانی، یا اسبدوانی».

«سَبَقَ» همان عوض [مالی یا جایزه] است؛ یعنی جایزه‌ای روا نیست مگر در تیراندازی، یا شتردوانی، یا اسبدوانی.

اما مسابقه در علم از این باب نیست، بلکه از باب «جعل» است؛ مثلاً اگر کسی بگوید: «هر کس فلان مقدار از قرآن یا سنت یا فلان کتاب را بیاموزد، فلان پاداش برای اوست»، این از باب جعله و مزد است؛ یا پرسش‌هایی که در حوزه قرآن یا سنت مطرح می‌شود و اگر کسی به آن‌ها پاسخ دهد فلان پاداش را می‌گیرد؛ این‌ها از باب آموزش، راهنمایی به خیر و تشویق به علم‌آموزی است و در زمره موارد حرام قرار نمی‌گیرد؛ چرا که هدف از آن تشویق به دانش و هدایت به نیکی است، و قرار دادن پاداش و مزد در اینجا به یادگیری علم کمک می‌کند. اما شرطبندی همان غلبه بر دیگری است که این یکی چیزی می‌گوید و آن یکی چیزی دیگر». به نقل از «فتاوی نور علی الدرب» (۱۹/ ۳۰۰).

خلاصه آنکه:

پرداخت عوض یا جوایز در این‌گونه شرطبندی‌ها جایز نیست، خواه از سوی یکی از طرفین مسابقه باشد یا از سوی شخص ثالث.

همچنین شرطبندی بر سر درستی پیش‌بینی جایز نیست، حتی اگر بدون مال باشد؛ زیرا این کار پیش‌گویی غیب است و برنامه‌نویسی هر چیزی که به این شرطبندی‌ها مربوط شود نیز جایز نیست.

یادآوری می‌کنیم منظور از مسابقهٔ اسبدوانی یا تیراندازی جایز این است که دو نفر با اسب‌های خود مسابقه دهند یا در تیراندازی رقابت کنند تا مشخص شود کدام‌یک به هدف می‌زند، نه اینکه دیگران بر سر برنده شدن یکی از مسابقه‌دهندگان شرطبندی کنند.

والله اعلم.